

AZƏRBAYCAN

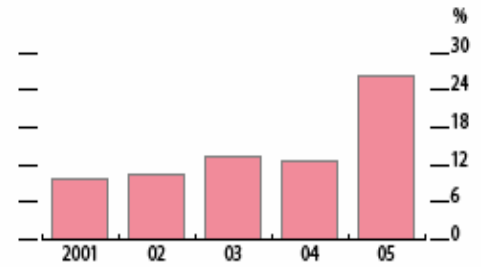
2005-ci ildə neft və qaz hasilatından və ixracatından qaynaqlanan misli görünməmiş iqtisadi artım yaşamış Azərbaycan, bu inkişafın 2006-cı ildə daha da möhkəmlənməsi üçün zəmin yaratmışdır. Yaxın gələcəkdə xarici sərmayə həcminin sənəməsi gözlənilir, çünki bu kimi vəsaitləri tələb edən karbohidrogen layihələri gərgin inkişaf dövrünü arxada qoymuşdur. Lakin sərmayə həcmnin azalması daxili kapital qoyuluşunun artımı ilə qismən qarşılanacaq. Əvvəlki illərdə olduğu kimi, büdcə xərclərində kəskin artıma çağırışlar gündəmdə qalmaqdadır, lakin hökumət artmaqda olan inflyasiya təzyiqindən uzaq olmaq məqsədilə xərcləri çox ehtiyatlı şəkildə idarə etməlidir. Qeyri-neft sektorunda istehsalat gücünü artırmaq və iqtisadiyyatın bu bölməsinə daha çox kapital axınına şərait yaratmaq baxımından struktur islahatlarının tezləşdirilməsi labüddür. İnflyasiyanın nəzarətdə saxlanması, milli valyutanın məzənnəsinin hədsiz artımının qarşısını almaq və iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi digər mühüm problemlər sırasına daxildir.

Iqtisadi Fəaliyyətin Nəticələri

2005-ci ildə ümumdaxili məhsul (ÜDM) 26.4%-lik ildırım sürətilə artmışdır (Diagram 2.2.1). İqtisadi artımda əsas pay ÜDM-nin təxminən 42%-ni təşkil edən neft və qaz sektorunun üzərinə düşmüşdür. Belə ki, karbohidrogenlərin hasilat və ixracat həcmi müvafiq olaraq 43.5% və 53.3% civarında artmışdır. Bu sıçrayış, əsasən Azəri-Çıraq-Günəşli (AÇG) neft mədənlərinin istismarında yeni istehsalat gücünün ölkənin neft sənayesinin öndəri sayılan Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti (ABƏŞ) tərəfindən işə salınması nəticəsində baş vermişdir. ABƏŞ hasilat göstəricilərini 2005-ci ildə 73.8% artırmışdır. Xidmət sahəsində də 11% həcmində canlanma yaşanmışdır. Bu, xüsusilə nəqliyyat, rabitə və tikinti sahəsində gözə çarpır. Kənd təsərrüfatında nisbətən yaxşı göstəricilər əldə edilmişdir ki, əlverişli məhsul sahə üzrə yekun nəticənin 4.6% yaxşılaşdırılmasına şərait yaratmışdır.

Karbohidrogenlərin hasilatına yatırılan sərmayə və xarici şirkətlərin bu sahədə aparıcı qüvvəyə çevrilmələri son illər ərzində ölkə iqtisadiyyatına yatırılmış vəsaitlərin sürətlə artmasını təmin edən əsas üsürlərdir və nəticə etibarilə bu, ÜDM-nin sıçrayışına mühüm təkan vermişdir. 2005-ci ildə ümumi sərmayə həcmində artım bir qədər mülayimləşsədə 12.7%-lik sarsılmaz bir səviyyədə yer almışdır və bu, iqtisadiyyatın əsas dayacağı kimi hasilat və ixracat sahələrindən yenidən işə salınmış layihələrə keçidə dəlalət edir. Bakı-Tiflis-Ceyhan (BTC) neft kəmərinin tikintisinin 2005-ci tamamlanması, həmçinin AÇG və Şah Dəniz saziş ərazilərində neft və qaz hasilatı üzrə digər əhəmiyyətli layihələrin 2006-cı ildə başa çatdırılması ilə bağlı gözləntiləri nəzərə almaqla birbaşa xarici sərmayənin (BXS) tədricən və gözəçarpan şəkildə sənəməsi qaçılmaz görünür. Buna baxmayaraq hökumət gələcəyə ümidlə baxır və yerli işgüzar dairələr və fərdi şəxslər tərəfindən yatırılacaq sərmayə vasitəsilə yuxarıda qeyd edilmiş azalmaların qarşılınmasına əmindir. Qeyri-neft sektoruna, xüsusilə də yaşayış mənzillərinin tikintisinə yatırılan sərmayənin həcmi son illər ərzində artmaqdadır.

2.2.1 GDP growth

Source: State Statistical Committee of Azerbaijan.

2005-ci ildə hökumət ekspansionist fiskal siyasətin başında durmuşdur (Diagram 2.2.2). Belə ki, 24.4% həcmində artmış dövlət xərcləri əsasən dövlət sektorunda çalışanların əmək haqqına, pensiyalara, qaz və elektrik enerjisinin təchizatı üçün ayrılmış subsidiyalara və sosial xidmətlərə sərf edilmişdir. Neftin qiyməti və neft hasilatında beynəlxalq miqyasda yaşanmış ciddi artım vergi gəlirlərinin 24.6% həcmində artması ilə nəticələnmişdir ki, bunun da təxminən yarısı karbohidrogen sahəsinin payına düşmüşdür. Dövlət büdcəsinin gəlirlərinin təxminən üçdə biri Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) tərəfindən təmin edilir. Büdcə kəsirinin yekun məbləği ÜDM-nin 1.8%-ni təşkil etmişdir. Hökumətin payına düşən neft gəlirlərinin bir qismini inkişaf məqsədilə qəbul edən Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun aktivləri 2005-ci ilin sonunda 1.39 milyard ABŞ dollarına çatmışdır.

Orta istehlak qiyməti əsasında inflyasiya 2005-ci ildə 9.6% artmışdır ki, bu da əvvəlki ildə əldə edilmiş 6.7%-lik göstəricinin xeyli gerilməsinə dəlalət edir (Diagram 2.2.3). Inflyasiya göstəricisində irəliləmə ilin ilk yarısında müşahidə edilərək mart ayında 15.4%-lik zirvəyə qədər çatmışdır. Qiymətlərin qaldırılması bir necə amilin təsiri altında baş vermişdir ki, bunların da arasında neft dollarlarının həcmində sığrayışı, iqtisadiyyatda dövriyyədə olan pul kütləsinin (M2 aqreqatı 32% həcmində artmışdır) qaydalara sığmayan səviyyəyə çatmasına gətirib çıxarmış pul axınının qarşısını almaq məqsədilə sterilizasiya tədbirlərinin həyata keçirilməsində Azərbaycan Respublikasının Milli Bankının (ARMB) məhdud imkanlarını və makroiqtisadi tarazlığın pozulmasını qeyd etmək olar (Diagram 2.2.4). Nisbətən iri həcmli neft əsaslı gəlirlərə arxalanan hökumət xərclərini ciddi şəkildə artırdı və bu, minimum əmək haqqının 20% artırılmasına da şamil edildi. Paylaşdırma sektorunda fəaliyyət göstərən inhisarlar, xüsusilə dövlət mülkiyyətində olan müəssisələr (DMM), iqtisadiyyatın güclənməsindən bəhrələnərək qiymətləri hıdsız dərəcədə qaldırdılar.

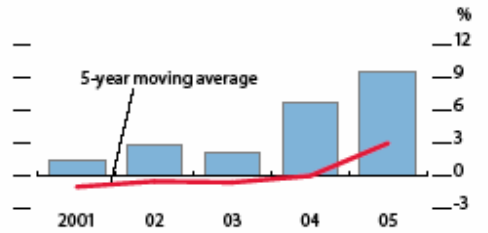
Sürətli inflyasiyanın iqtisadi artımı mümkün dərəcədə poza bilmək təhlükəsini etiraf edərək hökumət inflyasiyanın əsas göstəricisinin 2005-ci ilin sonuna qədər berrəqəmli səviyyəyə endirilməsi ilə bağlı Beynəlxalq Valyuta Fondunun məsləhəti ilə razılaşdı. Beləliklə, uçot dərəcəsinin ARMB tərəfindən may-oktyabr aylarını əhatə edən dövr ərzində üç dəfəyə 7% dərəcəsindən 9%-ə qədər qaldırılması nəticəsində pul-kredit siyasəti ciddiləşdirildi. ARMB uyğunlaşma baxımından daha münasib səviyyədə idarə edilə bilən sərbəst valyuta məzənnəsi rejimini tətbiq etdi və beləliklə, milli valyutanın məzənnəsinin ABŞ dolları vasitəsilə təsbit edilmiş və süni şəkildə saxlanılmasına dair qeyri-rəsmi qaydaya son qoyuldu. 2005-ci ilin fevral ayından etibarən ilin sonuna qədər manatın dəyəri 7% civarında artdı, orta illik əsasda bu artım 4% təşkil etdi ki, bu fərqin də mühüm hissəsi ilin ikinci yarısına təzahür edir (Diagram 2.2.5). ARMB-nin hesablamalarına əsasən, manatın məzənnəsinin ABŞ dollarına qarşı 1% həcmində artması inflyasiyanın 0.6-0.7% civarında səngiməsinə gətirib çıxara bilər. 2006-cı il 1 yanvar tarixində hökumət manatın renominasiyasını həyata keçirərək 5,000 köhnə

2.2.2 Budget deficit

Sources: State Statistical Committee of Azerbaijan; Ministry of Finance.

2.2.3 Inflation

Sources: State Statistical Committee of Azerbaijan; Ministry of Finance.

2.2.4 Money supply (M2) growth

Source: National Bank of Azerbaijan.

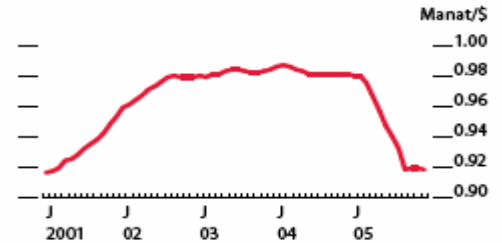
manatı bir yeni manatla əvəz etdi.

İnflyasiyanın nəzarət edilməsinə gəldikdə ARMB təhlükə törədə bilən iki əsas problemlə üzləşir. İlk əvvəl, Azərbaycan iqtisadiyyatında nağd pul üstünlük təşkil edir və beləliklə, ARMN-nin həyata keçirdiyi tədbirlər iqtisadi fəaliyyətin əksəriyyətini birbaşa əhatə etmək iqtidarından xaricdir (vaxtı keçmiş kreditlərinin həcmi ÜDM-nin 10%-dən də aşağı səviyyədədir). Monetar bazanın 70%-ə qədəri bank sistemindən kənar, əsasən qeydə alınmamış (lakin rəsmi şəkildə qeydə alınmış ÜDM göstəricisinin 60%-ə qədərini təşkil edə bilən) iqtisadiyyatda dövriyyə edilən nağd pul kütləsinin payına düşür. İkinci məsələ isə ondan ibarətdir ki, açıq iqtisadiyyata xas olan əməliyyatları həyata keçirmək üçün ARMB-nin imkanları məhduddur, çünki ölkənin maliyyə və kapital bazarlarının inkişafı elementar səviyyədə qalmaqdadır.

Ticarət balansında 2005-ci ildə 2,701 milyon ABŞ dolları məbləğində müsbət saldo qeydə alınmışdır ki, bu da çiçəklənmə dövrünü yaşayan neft ixracatı əməliyyatlarının nəticəsidir. Ticarətdə böyük paya malik neft sektorunun nisbi əmsalı daha da artaraq ixracatın 85%-ni, idxalatın isə 55%-ni keçmişdir. 2005-ci ildə ixrac əməliyyatlarının miqdarı 87% artmışdır ki, bunun da əsas səbəbkarları ABƏŞ-in neft hasilatının həcmnin yüksəlməsi nəticəsində neft ixracatında müşahidə edilmiş inkişaf və neftin yeni tikilmiş BTC boru kəməri ilə nəql edilməsidir. İdxalatda artım göstəricisi bir qədər səngiyərək 2005-ci ildə 20%-ə enmişdir ki, bu da irihəcmli sərmayə tələb edən layihələrin başa çatdırılma mərhələsinə keçməsi nəticəsində neft və qaz sektoru üçün maşın və avadanlığın xaricdən daha az miqdarda alınmasına dəlalət edir (Diagram 2.2.6). Buna baxmayaraq, ölkədaxili tələbatın güclü olması istehlak mallarının idxalatını artan müstəvidə saxlamışdır. Cari əməliyyatların 2005-ci il balansında 152.4 milyon ABŞ dolları məbləğində (ÜDM-nin 1.2%-i) kəsin yaranmasına baxmayaraq, bu göstərici keçmiş üç il üzrə 1.8 milyard ABŞ dolları həcmində kəsin orta səviyyəsindən (Diagram 2.2.7) xeyli aşağıdır. Neft sahəsindən qaynaqlanan BXS göstəricisinin böyük fərqlə azalması nəticəsində kapital axınında müsbət saldo göstəricisi 2005-ci ildə kəskin sürətdə aşağı düşmüşdür. Ümumi məliyyə vəsaitlərinin rəsmi göstəricisi 1.2 milyard ABŞ dollarına çatmışdır ki, bu da 2004-cü ilin sonunda qeydə alınmış məbləğdən 10.3% çoxdur (Diagram 2.2.8).

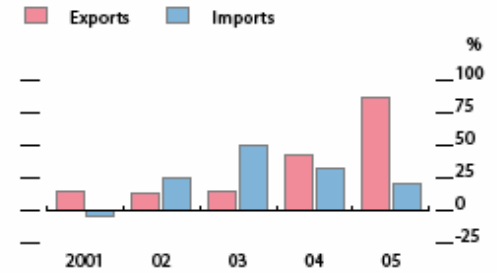
Ölkənin maliyyə sisteminin zəif inkişafı il ərzində özünü maraqlı şəkildə bildirdi: 17 sentyabr tarixində manatın dəyəri cəmi iki saat ərzində 10-15% artaraq əmanətlərini ABŞ dollarında saxlayan azəriləri təşvişə saldı. ARMB vəziyyətə müdaxilə edərək onu sabitləşdirdi, lakin baş vermiş hadisə xaricə valyuta bazarının nə qədər aşağı səviyyədə olmasını bir daha sübut etdi. Bu, üzə çıxan digər problemə də diqqətin yetirilməsini tələb etdi, yəni qarşıdakı dövr ərzində pula olan həqiqi tələbatı hesablaşmaq pul-kredit siyasətinə cavabdeh qurumları üçün çətin iş çevriləcək. Belə ki, neft gəlirlərinin kəskin sürətdə artması manatın dəyərini daha da gücləndirərək Azərbaycanın “dollara bürünmüş” iqtisadiyyatında vəsaitlərin saxlanması

2.2.5 Nominal exchange rate

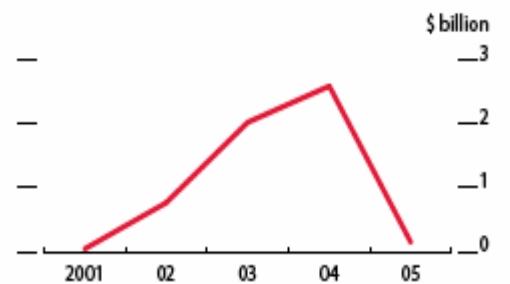
Note: Adjusted for the redenomination of 1 January 2006.
Source: National Bank of Azerbaijan,
available: <http://www.nba.az/?mod=inside&id=68&sub1=109&sub2=111&lang=en>,
downloaded 20 March 2006.

2.2.6 Export and import growth

Source: National Bank of Azerbaijan.

2.2.7 Current account deficit

Source: National Bank of Azerbaijan.

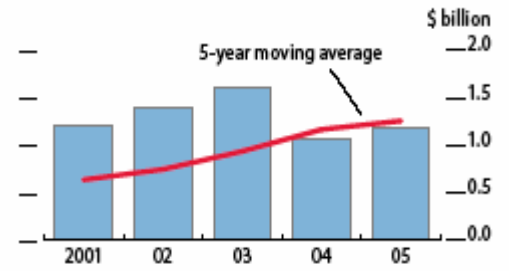
baxımından dəyişikliklərə təkan verəcək.

DMM-nin rəqabəti boğan davranışı nəticəsində bazarda mövcud olan qeyri-müəyyənliklər, DMM-lərdə korporativ idarəetmənin çatışmamazlığı, zəif bank və maliyyə sistemləri və aşağı keyfiyyətə malik olan biznes mühiti də daxil olmaqla iqtisadiyyatda üzə çıxmış mühüm strateji məsələlər qalağına rast gəlinir. DMM-lərin əksəriyyəti fəaliyyət göstərdikləri sahələrdə (elektrik enerjisi və qazın istehsalı, paylaşıdırılması və təchizatı, kənd təsərrüfatı, su və hava nəqliyyatı) inhisar mövqesinə malikdir. Onlar qiymətləri yüksək səviyyədə müəyyən edir və bir çox hallarda istehsalat xərclərinin aşağı olmasından faydalanaraq bazarda sahib olduqları güclü mövqələrini qoruyub saxlayırlar. Bu kimi inhisar və alıcıların monopoliyası (monopsoniya) ünsürlərində qiymətin əmələ gəlməsi mexanizminin pozulmasına meyli edilir, həmçinin defisit resursların yanlış şəkildə paylaşdırılmasına və özəl sektorda inkişafın ləngiməsinə təsir edilir.

DMM-lərin əksəriyyətinin fəaliyyəti səmərəsizdir və enerji sektorunda olduğu kimi, bu müəssisələr də üzləşdikləri ağır itkiləri hökumət tətəfindən ayrılan subsidiyalar hesabına qarşılayırlar. Maliyyə və biznes əməliyyatlarına gəldikdə isə bir çox DMM-lər hesabat işində problemlərlə üzləşir. Belə ki, sözügedən müəssisələr gəlir və xərclərini aydın məqsədli, şəffaf qaydada hesabatlarda əks etdirə bilmir. Nəticə etibarilə fiskal siyasətə mənfi təsir edilir və şirkət nə gədər böyük olarsa (məsələn, Dövlət Neft Şirkəti) bu təsirin miqyası da bir o qədər şişirdiləcək. Məhz buna görə şəffaflyq və məsuliyyətin artırılmasını təmin etmək üçün DMM-lərdə tətbiq edilmiş maliyyə və biznes (o cümlədən, korporativ idarəetmə) praktikalarının islahatı sonsuz dərəcədə vacibdir. Xəzinədarlıqdakı hesabların idarə olunması, həmçinin fiskal və xarici borclanma strategiyaları baxımından hökumətin son zamanlar atdığı müsbət addım Maliyyə nazirliyi, ARMB və Nazirlər kabineti arasında idarələrəarası mübadilə praktikasının gücləndirilməsindən ibarətdir.

Bank və maliyyə sektoru hələ ki elementar inkişaf mərhələsindədir. Bu, qismən ictimaiyyətdə bank sistemə etibarın aşağı səviyyədə olması, həmçinin bank köçürmələri və kredit kartları kimi nağdsız haqq-hesab yolu ilə aparılan əməliyyatların mahiyyəti və faydası ilə bağlı anlayışın olmamasına dəlalət edir. İki dövlət bankının hakim mövqeyə malik olması bank sisteminin mövcud vəziyyətidir: Azərbaycan Beynəlxalq Bankı və Kapital Bank ümumilikdə bank aktivlərinin təxminən 50%-nə nəzarət edir. Onların kapital göstəriciləri kifayət qədər aşağı səviyyədədir və bu banklar sistemin müasirləşdirilməsində iştirak etmək marağında deyillər. Xarici institusional sərmayədarlar və çoxşaxəli inkişaf bankları tərəfindən dəstəklənən özəl bankların sürətlə böyüməsi sözügedən "cütün" bazarda hakim mövqesinin tədricən itirilməsi ilə nəticələnsə belə, etibarın artırılması, pul əmanətlərinin sərmayə məqsədilə effektiv şəkildə dövriyyəsi və sonda iqtisadi inkişafın dərinləşdirilməsi baxımından bank və maliyyə sektorunda təxirəsalınmaz islahatlara ehtiyac var. Əslində iki dövlət bankının özəlləşdirilməsi nəzərdən keçirilir, lakin bu mövzu

2.2.8 Gross international reserves

Source: National Bank of Azerbaijan.

ilə bağlı nə aydın müəyyən edilmiş vaxt həddi nə də dürüst öhdəlik mövcuddur.

Özəl sektorun inkişafına təkan vermək və yeni iş yerlərinin açılması baxımından qeyri-neft sektorunda biznes şəraitinin və investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması labüddür. Hökumət bunun həyata keçirilməsi istiqamətində bəzi addımları atsa da, özəlləşdirilmiş bəzi şirkətlərin biznes əməliyyatları xarici təzyiqlə məruz qalmışdır. Son zamanlar hökumət biznes şəraitinin yaxşılaşdırılması baxımından öz söylərini bərpa etmişdir. Misal üçün, Amerika Ticarət Palatası tərəfindən hazırlanmış və korporativ idarəetmə, monetar və fiskal siyasət, bankçılıq, maliyyə və sığorta işi və əqli mülkiyyət hüquqlarının qorunması kimi aparıcı sahə və sektorlarda həyata keçirilə bilən islahatların gündəmini şərh edən “ağ sənədə” baxılır. Hökumət həmçinin Ümumdünya Ticarət Təşkilatına üzv olmaq üçün aparılan danışıqları uğurla davam etdirir (Çıxarış 2.2.1).

İqtisadi Görünüş

2006 və 2007-ci illər üzrə perspektivlər

Dəyişən iqtisadi göstəricilərlə bağlı proqnozlar aşağıdakı ehtimallara əsaslanır: ARMB-nin pul-kredit siyasəti inflyasiyanı nəzarət altında saxlamaq məqsədinə cavab verə biləcək və ARMB valyuta məzənnəsinin şəraitə uyğunlaşan şəkildə idarə olunması siyasətini davam etdirəcək. Hökumət isə xərclərini artırmaqla makroiqtisadi sabitliyə uyğun gələn iqtisadi kursları rəhbər tutacaq, karbohidrogenlərin hasilat və ixracat həcmi kəskin sürətdə artacaq.

2006-cı ildə ÜDM-nin 30.5% miqdarında artması gözlənilir və bunun qaynaqlandığı amillər neft və qaz hasilatında və ixracatında gözəçarpan artım, həmçinin ölkədaxili kapital qoyuluşunun yüksək səviyyədə olması və ekspansionist fiskal siyasətdir. BTC neft boru kəmərinə tikinti işlərinin başa çatdırılması, həmçinin AÇG neft mədənlərində neft hasilatının çoxaldılması və 2006-cı ildə Şah Dəniz qaz yatağında hasilat gücünün işə salınması ilə karbohidrogenlərin hasilatı və ixracatı daha yüksək səviyyəyə qaldırılacaq. Lakin ÜDM-nin artım göstəricisi 2007-ci ildə bir qədər səngiyərək 27.3% təşkil edəcək, çünki neft və qaz hasilatının çoxaldılması imkanları məhdudlaşacaq və BXS göstəricisində azalma baş verəcək. 2006-cı ildə neft hasilatı 28.6 milyon ton təşkil etməlidir ki, bu da əvvəlki ildən 42.4% çoxdur; 2007-ci ildə bu göstərici əlavə olaraq 21.8% yüksələcək. Qaz istehsalının 2006-cı ildə 6.5 milyard kubmetr səviyyəsinə çatması gözlənilir ki, bu da 15% artıma dəlalət edir; 2007-ci ildə eyni göstərici 108.3% faiz məbləğində artacaq ki, bu da 11 milyard kubmetr qazın hasil olunması deməkdir.

2006-cı ildən sonra karbohidrogen layihələrində intensiv inkişaf mərhələləri arxada qalmaqla xarici sərmayə axınının tükənməsi gözlənilir. Razılaşmalar çərçivəsində güzəşt və qrantlardan əldə ediləcək və növbəti 4 il ərzində 3 milyard ABŞ dolları təşkil edəcək vəsait axınının artması yuxarıda qeyd edilmiş azalan təmayülün bir qismini qarşılıyacaq. Hökumət, ölkədaxili kapital qoyuluşunu

2.2.1 Selected economic indicators

	2006	2007
GDP growth	30.5	27.3
Inflation	13.0	7.0
Current account balance (% of GDP)	15.8	32.9

Source: Staff estimates.

qarşıdan gələn illər ərzində iqtisadi artımın əsas qaynaq mənbəsi kimi görünür. İqtisadi İnkişaf Nazirliyi xəbər verir ki, ölkədaxili kapital qoyuluşunun həcmi ilbəlil 19.5% artacaq və bu, nəqliyyat, rabitə və tikinti kimi xidmət sahələrində xüsusilə müşahidə olunacaq. Bu kimi investisiya göstəricilərini reallaşdırmaq üçün hökumət struktur islahatların sürətini artırmalıdır ki, qeyri-neft sektorundakı fəaliyyətə ölkədaxili kapitalın axınını təmin edən mühit yaradılsın. Hökumət gözləyir ki, 2009-cu il də daxil olmaqla qeyri-neft sektorunda illik artım dərəcəsi orta hesabla 12% təşkil edəcək.

2005-ci ilin payızında parlament 2006-cı ilin dövlət büdcəsini qəbul etdi. Bu sənəddə dövlət xərclərinin 65% miqdarında artması gözlənilir və 2005-ci ildə olduğu kimi, bunun əsas hissəsi dövlət sektorunda əmək haqqının və pensiyaların artmasına, həmçinin müdafiə məqsədlərinə və infrastrukturun abadlaşdırılmasına sərf ediləcək. Əsas narahatçılıq isə iqtisadiyyatın bu şəkildə artan vəsaitləri sərf etmək iqtidarında olub-olmamasından ibarətdir. Hökumət yaranmış kəsirin bir hissəni maliyyələşdirmək üçün xəzinədarlıq əskinazlarının buraxılmasını rəhbər tutsa da, buna tələbatın olmaması və törəmə bazarların zəif olması sözügedən yolla vəsaitlərin cəlb edilməsi imkanlarını məhdudlaşdıracaq. Fiskal xərclərin böyük miqdarda artması onsuzda müxtəsar şəkli salınmış iqtisadiyyatda ümumi tələbatın üzərinə düşən böyük yüküdür və ARMB çox çətin bir məsələni həll etməlidir ki, bunun da mahiyyəti 2006-cı ildə inflyasiyanın nəzarətdə saxlanması və manatın məzənnə dəyərinin sabitləşdirilməsindən ibarətdir. Məhz buna görə pul-kredit və fiskal siyasətləri arasında sıx əlaqələndirmə işi aparılmalıdır ki, yaranan problemlərin qarşısı dərhal alınsın. Hökumət, inflasiya sürətlənməyə başladığı təqdirdə xərcləri kəsmək hazırlığında olduğunu bəyan etmişdir.

Neft və qaz ixracatından əldə edilən gəlilərdə gözəçarpan artımı nəzərə alaraq və idxal əməliyyatlarının asanlaşması ehtimalını (neft və qaz əsaslı kapitalın qoyuluşunun həcmnin azalmasını əks etdirməsini) qəbul edərək demək olar ki, cari əməliyyatlar balansında müsbət saldo yaranacaq. Lakin gəlir balansının durumu böyük ehtimalla pisləşəcək, çünki neft və qaz sektorunda əldə edilən mənfəətdəki artım ölkədən xaricə çıxarılacaq.

Orta-müddətli görünüş

Perspektivlər müsbət görünür. Neft və qaz hasilatının və ixracatının çoxalması, həmçinin ölkədaxili sərmayə və fiskal xərclərin artırılması iqtisadi artımı təmin edən əsas amillərə çevriləcək. Lakin dövlət xərclərində çəş verməmiş kəskin artım çox güman ki, inflyasiya proseslərini gücləndirərək müvafiq problemlər yaradacaq. Bununla belə, bu kimi problemlərdəm uzaq olmaq üçün iqtisadiyyatda təkliflə bağlı amillər, yəni istehsalat gücünün artırılmasına və məhsuldarlıq göstəricilərinin yaxşılaşdırılmasına olan tələbat qarşılanmalıdır. Hökumətin həll etməli olduğu əsas məsələ isə ondan ibarətdir ki, qeyri-neft sektoruna sərmayəni cəlb edə biləcək işlək mühit yaradılsın. Buna nail

2.2.1. Ümumdünya Ticarət Təşkilatına üzv olma prosesi

Azərbaycan Ümumdünya Ticarət Təşkilatına (ÜTT) üzv olmaq məqsədilə danışıqlar mərhələsindədir. Ölkədə artıq tarif məhdudiyyətindən azad ticarət sistemi qurulmuşdur və orta hesabla tarif dərəcəsi nisbətən aşağı olaraq 6% təşkil edir. Qısa müddət ərzində uyğunlaşdırma xərclərinin hiss edilməsi qaçılmazdır, çünki ölkə tarifflər, kömrük prodesurları, vergiqoyma, bank və maliyyə kimi sahələrdə vacib yerli islahatların aparılmasını öz öhdəsinə götürmüşdür və rəqabətin daha yüksək səviyyəyə qaldırılması baxımından bazarlarını açıq elan etmişdir ki, ÜTT-yə üzv olmaq imkanı mühüm səmərə ilə nəticələnsin. ÜTT-yə üzv olmaqla ölkədaxili islahatlar sürətləndiriləcək, yerli biznes mühit canlandırılacaq, xarici bazarlara çıxış asanlaşdırılacaq və yerli şirkətlər ixracat məsələlərində beynəlxalq keyfiyyət standartlarına riayət edəcək. ÜTT-yə üzvlük həmçinin

olmaq üçün ölkədaxili islahatların sürəti artırılmalıdır. Belə ki, fiskal idarəetmə təkmilləşdirilməli, kiçik və orta müəssisələrin özəlləşdirilməsi sürətləndirilməli, ticarət və qiymətin əmələ gəlməsi proseslərində liberalizasiyanın miqyasının genişləndirilməli və bank və maliyyə islahatları keçirilməlidir. Biznes mühitinin gücləndirilməsi də vacibdir. Xarici siyasətə gəldikdə isə, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllinə dair Ermənistanla sülh sazişinin imzalanması hər iki ölkə üçün faydalı ola bilər.

Parlaq iqtisadi görünüşdə üzə çıxan əsas risklər neft gəlirlərinin səmərəli şəkildə isarə olunması ilə bağlıdır ki, burada da əsas məqsəd makroekonomik sabitliyin qorunması və manatın məzənnə dəyərinin həddindən artıq yüksək olmamasından ibarətdir. Son problem qeyri-neft sektorunda rəqabət aparmaq bacarığına ağır zərbə vura və bu sektorun inkişafını məhdudlaşdırmağa bilər. Neft qiymətlərinin kəskin sürətdə aşağı düşməsi (buna inam çox az olsa belə) büdcəyə və carı əməliyyatlar balansına təzyiqli bir qədər də artıraraq işsizliyin aradan qaldırılması və yoxsulluğun azaldılması üçün tələb olunan sürətli iqtisadi dəyişiklikləri məhdudlaşdırmaq iqtidarındadır.

beynəlxalq ictimaiyyətə göndərilən güclü siqnaldır ki, bunun da mahiyyəti Azərbaycan hökumətinin iqtisadiyyatı acıq, bazar əsaslı istiqamətdə inkişaf etdirmək niyyətində olmasıdır.